Муркаш район хаçачĕ

Çĕнтерӳ ялавĕ

1944 çулхи çу уйăхĕн 5-мĕшĕнчене тухать

10 (7864) № * Шăмат кун, 2011 çулхи нарăс (февраль) уйăхĕн 12-мĕшĕ * Хакĕ ирĕклĕ

Кăмăллă, вашават

Район кунĕ умĕн

Пурнăç сукмакĕнче пирĕнтен чылайăшĕ шăл юсаттарассипе, кăларттарассипе тата ларттарассипе тĕл пулать. Çак ыйтусемпе пыракансене Мăн Сĕнтĕрти 2-мĕш номерлĕ больницăн шăл юсамалли уйрăмĕнче яланах ăшă кăмăлпа кĕтсе илеççĕ. Тухтăрсем вашават калаçнинчен чирлĕ çыннăн хăрас туйăмĕ çухалать. Ку вара пулас сыватушăн çирĕп никĕс. Уйрăмра шăл кăларакансемпе тата юсакансемпе пĕрлех протезсем хатĕрлекенсем те малта пыракан технологисене алла илсе ĕçлесе пыраççĕ. Çакнашкал хастар ĕçченсенчен пĕри вăл – эсир сăн ӳкерчĕкре куракан Людмила Николаевна Мироваева техник. Медицина училищи хыççăн вăл 30 çул çак ĕçре. Пĕтĕмпех Муркаш Ен сывлăхĕшĕн.

Ĕçне юратнăран хисепleççĕ ăна чирлисемпе больницăна пыракансем, ĕçтешĕсем.

А. БЕЛОВ сăн ӳкерчĕкĕ.

Ял тăрăхĕсенче профилактика кунĕсем пыраççĕ

«Усал йăлапа ан туслашăр»

Районта ял тăрăхĕсене тухса унти ĕç-хĕлпе паллашасси ырă йăлана кĕчĕ. Ĕçе çакăн пек йĕркелени халăх пурнăçĕпе тĕплĕнрех паллашма, хăйсене кăсăклантаракан ыйтусене сӳтсе явма май парать. Кĕçнерни кунхи черетлĕ профилактика кунĕ Оринин ял тăрăхĕнче пулса иртрĕ. Кунта район администрацийĕн тата районти шалти ĕçсен пайĕсен специалисчĕсем, хăй тытăмлăх органĕсен, социаллă сфера учрежденийĕсен ĕçченĕсем, ытти активлă çынсем пухăнчĕç. Чи малтанах вĕсем ушкăнсем çине пайланса ял тăрăхĕнчи пĕтĕмĕшле лару-тăрупа паллашрĕç, йывăр шăпаллă, ăнăçсăр çемьесенче пулса курчĕç. Профилактика кунĕн ĕçне Оринин шкулĕн залĕнче пĕтĕмлетрĕç, ларăва район администрацийĕн пуçлăхĕн çумĕ, культура тата архив ĕçĕсен пайĕн ертӳçи А.Е.Андреева ертсе пычĕ.

– Кашни çын хăй вырăнĕнче ответлă пулмалла. Ашшĕ-амăшĕн ачапăчана мĕн пĕчĕкрен тĕрĕс воспитани парса ӳстермелле. Вĕсен пушă вăхăтне ахаль иртерме памалла мар, вĕсене кирлĕ ĕçе явăстарма тăрăшмалла. Йывăр çемьесене, çул çитмен çамрăксене вара куçран вĕçертмелле мар, вĕсене тĕрĕс çул çине тăма пулăшмаллах пирĕн, – терĕ район администрацийĕ çумĕнчи çул çитмен çамрăксене вĕсен прависене хӳтĕлекен комисси ертӳçи Алевтина Евстафьевна йĕркене пăсассинчен сыхланма ыйтса.

Оринин ял тăрăхĕ 14 яла пĕрлештерет, 2 пин ытла çын пурăнать. Йывăр шăпаллă 9 çемьене, 2 çамрăка учета илнĕ. Профилактика ĕçĕ вăхăтĕнче çул çинчи хăрушсăрлăх инспекцийĕн ĕçченĕсем транспорт хатĕрĕсене тĕрĕсленĕ, тĕрĕслев вăхăтĕнче 3 протокол çырма тивнĕ. Ку тăрăхра хĕç-пăшал упракан 19 çынна регистрациленĕ, вĕсен хуçисемпе калаçу иртернĕ.

Преступлени тăвассинчен сыхланма пулăшакан мероприятисенче милиции участокри уполномоченнăйĕ А.В.Прокопьев пысăк пулăшу парать.

– Пирĕн тĕп тĕллев обществăлла йĕркелĕхе упрасси, преступлени тăвассине сирсе ярасси пулса тăрать. Çул çитмен çамрăксем эрехсăрапа, пируспа, наркотикпа туслашассинчен асăрханмалла. Вĕсем пушă вăхăта ăçта иртернине аслисен пĕлмелле, – терĕ Александр Владимирович малашне те пĕр-пĕринпе ăнланса ĕçлессе шанса.

(Вĕçĕ 2-мĕш стр.).

Пенси фондĕнчен

Килĕшӳ тунă вăхăт пĕлтерĕшлех мар

Январĕн 1-мĕшĕнчен тытăнса ача амăшĕн капиталĕпе çурт-йĕр туянма илнĕ кредитсене саплаштарма усă курассипе çĕнĕ йĕркесем пурнăçа кĕчĕç. Ку енĕпе килĕшĕве хăçан туни пĕлтерĕшлех мар. Ун пирки 2010 çулхи декабрĕн 24-мĕшĕнче йышăннă «О дополнительных мерах государственной поддержки семей, имеющих детей» Федераллă саккунра каланă.

Саккунпа пăхнă тăрăх малашне пурăнмалли çурт-йĕр кредитне е займне хăçан илнине тата ача миçе çултине пăхмасăрах ача амăшĕн капиталĕпе çурт-йĕр туянма илнĕ кредита саплаштарма усă курма май пур. Вăл шутра ипотекăпа илнисене те. Унчен вара правилăпа 2010 çулхи декабрĕн 31-мĕшĕччен илнисене кăна саплаштарма май пулнă.

Районĕпе 2009–2010 çулсенче 143 çемье пурăнмалли çурт-йĕр кредичĕсене саплаштарма ача амăшĕн капиталне пĕтĕмпех е унăн пĕр пайне уйăрнă. Пĕтĕмĕшле сумма районĕпе 42,9 миллион тенкĕпе танлашать (республикипе 7 пин çемьене яхăн 2,2 миллиард тенкĕ).

Пенси фончĕ çавна аса илтерет. Ача амăшĕн капиталĕпе виçĕ тĕрлĕ усă курма май пур: çемьен çурт-йĕр условийĕсене лайăхлатма, ачасене вĕрентме тата ача амăшĕн пулас пенсине ӳстерме. Кунпа пĕрлех ача 3 çула çитни кирлĕ. Татах тепĕр май туса панă: ача амăшĕн капиталĕпе çурт-йĕр кредичĕсене саплаштарма май пур.

Ача амăшĕн капиталĕн виçине патшалăх çуллен индексацилет. 2011 çулхи январĕн 1-мĕшĕнчен тытăнса вăл 365 пин те 698,4 тенкĕпе танлашать.

Юлашки тапхăр – февралĕн 15-мĕшĕ

Çак кунран кая юлмасăр Чăваш Республикинче 21 пин ытла ĕç паракан отчетсене тăратса пĕтерме тивĕç.

Малтан палăртнă тăрăх 2010 çулхи 4-мĕш кварталшăн страховани взносĕсем мĕн чухлĕ тӳлемелли тата тӳлени, харпăр хăйĕн страховани взносĕсем тата 2010 çулхи 2-мĕш çур çулшăн ĕçлекенсен стажĕ пирки сведенисене организацисен 60 проценчĕ ытла тăратнă. Вăл шутран çурри çак ĕçе электронлă майпа туса иртернĕ.

Отчетсене Пенси фончĕн управленийĕ ĕç паракана регистрациленĕ вырăна кура туса хатĕрленĕ графикпа килĕшӳллĕн «одно окно» режимпа йышăнать. Енчен те организацисенче 50 çын ытла пулсан вĕсем отчетсене электронлă майпа тăратма тивĕç.

Отчетсене вăхăтра тăратманшăн законодательствăпа килĕшӳллĕн штраф санкцийĕсем пăхса хунă.

О. АЛЕКСЕЕВА,
РФ Пенси фончĕн районти управленийĕн пай пуçлăхĕ.

Раççейре

Халăхпа сӳтсе явмалла

РФ Президенчĕ Д.А. Медведев февралĕн 9-мĕшĕнче «Об общественном обсуждении проектов федеральных конституционных законов и федеральных законов» Указа алă пуснă. Унпа килĕшӳллĕн пĕлтерĕшлĕ федераллă саккунсен проекчĕсене малашне президент халăхпа сӳтсе явма сĕнет.

Саккун проектне хатĕрлекен патшалăх органĕсен документа халăхпа сӳтсе явма Интернета вырнаçтармалла. Гражданcемшĕн çапла майпа пулас саккунпа паллашма, хăйсен шухăшне пĕлтерме майсем уçăлаççĕ.

Пулас саккунсен проекчĕсене халăхпа сӳтсе явни вĕсене тивĕçлĕ шая çитерме тата йăнăшсенчен хăтăлма пулăшмалла.

Акă «Полици çинчен» саккун проектне сӳтсе явма граждансем йышлă хутшăнчĕç, пиншер сĕнӳ пачĕç. Çапла саккуна вуншар улшăну кĕртрĕç. Вăл мартăн 1-мĕшĕнче вăя кĕрет. «Вĕрентӳ çинчен» саккун проекчĕ обществăра пысăк шăв-шав çĕклерĕ. Ку саккун проектне пысăк улшăнусем кĕртмелли (тен ăна çĕнĕрен çырмалла) куç кĕрет.

Саккунсене халăх валли йышăнаççĕ. Апла пулсан унăн тĕп авторĕ халăх пулмалла та. Çавăн чухне эпир юрăхсăр тата ĕçлемен саккунсем пирки калаçма пăрахăпăр. Паллах хайхи граждансен те активлă пулмалла.

Райадминистрацире

Хисеп грамотипе наградăланă

Ял хуçалăх производствинче нумай çул хушши тăрăшса ĕçленĕшĕн район администрацийĕн пуçлăхĕн 2011 çулхи февралĕн 7-мĕшĕнчи 78 № йышăнăвĕпе çаксене район администрацийĕн Хисеп грамотипе наградăланă.

– **Борис Алексеевич ИВАНОВА**, «Восток» хуçалăхăн Мулкачкассинчи сĕт-çу фермин вылăх апачĕ хатĕрлекен бригадин рабочине;

– **Вячеслав Владимирович ПУШКИНА**, «Восток» хуçалăхăн тракторист-машинистне;

– **Юрий Иосифович СКВОРЦОВА**, Чапаев ячĕпе хисепленекен хуçалăх механизаторне;

– **Зоя Николаевна ВАСИЛЬЕВĂНА**, «Оринино» хуçалăхăн Патаккассинчи сĕт-çу фермин машинăпа ĕне сăвакан операторне.

Çур акине хатĕрленетпĕр

Вăрлăх пахалăхĕ пирки

Кун вăрăмланни самай сисĕнме пуçлани çур аки те çывăхра пулни пирки аса илтерсех тăрать. Нарăс уйăхĕн 11-мĕшĕ тĕлне вăрлăх пахалăхне тĕрĕслени çур аки валли паха вăрлăх янтăлассипе ĕçлемелли чылай пулни пирки калать.

Хальлĕхе районти хуçалăхсенче ака кондицине юрăхлă вăрлăх 67 процент кăна. Çав вăхăтрах Суворов яч. хис., «Оринино», «Ударник» хуçалăхсенче кондициллĕ вăрлăх 92 – 83 процент пулни хĕл кунĕсенче пурте алă усса ларманнине çирĕплетет. Çавăн пекех «Восток», Е. Андреев яч. хис., «Герой» хуçалăхсенче те кондициллĕ вăрлăх 78 – 68 процент.

П. ЗАМЯТИНА, агроном.

Дополнительные выборы

Состоялась жеребьевка

10 февраля в Моргаушской территориальной избирательной комиссии состоялась жеребьевка по размещению на безвозмездной основе предвыборных агитационных материалов зарегистрированных кандидатов в депутаты в представительные органы местного самоуправления Моргаушского района и на должность главы Оринкинского сельского поселения в печатном издании «Çĕнтерӳ ялавĕ». С итогами жеребьевки можно ознакомиться на сайте администрации Моргаушского района на банере «Дополнительные выборы в органы местного самоуправления».

Саламлатпăр

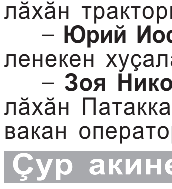

Шупуç ялĕнче пурăнакан **Лариса Леонидовна ГЕРАСИМОВĂНА** 55 çул тултарнă ятпа чун-чĕререн ăшшăн саламлатпăр. Юман пек çирĕп сывлăх, чăваш сурпанĕ пек вăрăм кун-çул сунатпăр. Мĕн шухăшланисене пĕтĕмпех пурнăçланчăр.

Саламлаканĕсем: амăшĕ, мăшăрĕ, ывăлĕсемпе кинĕсем, хĕрĕпе кĕрӳшĕ, мăнукĕсем, пиччĕшĕпе инкĕшĕ, икĕ йăмăкĕ, шăллĕ, çывăх тăванĕсем.

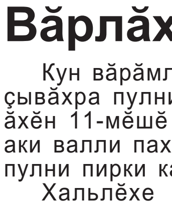

Хаклăран та хаклă мăшăра, юратнă аннене, асаннене, йăмăка, аппана, юлташа – Ситуккасси ялĕнче пурăнакан **Любовь Георгиевна МАКСИМОВĂНА** юбилей ячĕпе чун-чĕререн саламлатпăр, татах та нумай пурăнма ырлăх-сывлăх сунатпăр. Сана юман пек çирĕп сывлăх, вăрăм кун-çул, телей, ăнăçу сунатпăр. Сăн-питӳнте яланах йăл кулă çиçтĕр, сĕтелӳ çăкăр-тăвартан ан татăлтăр, кĕрку яланах тăванĕсемпе пуян пултăр.

Саламлаканĕсем: мăшăрĕ, икĕ ывăлĕ, икĕ хĕрĕ, кинĕсемпе кĕрӳшĕ, 4 мăнукĕ, тăванĕсем, кӳршисем.

Район кунĕ тĕлне

Пурӑнас текен малалла пӑхать

Çулсеренех Муркаш райповӗ район çыннисене хӑйӗн ӗç-хӗлӗпе савӑнтарать: халӑх ыйтӑвне тивӗçтерет, çӗнӗ суту-илӳ точкисем уçать, сентресене тӗрлӗ продуктсемпе пуянлатать.

Çак кунсенче Муркаш райпо канашӗн уполномоченнӑйсен пухӑвӗ пулса иртрӗ. Унта иртнӗ çул кӑтартӑвӗсене пӗтӗмлетрӗç, малаллахи плансене палӑртса хӑварчӗç. Çавна май эпӗ Муркаш райпо канашӗн председателӗпе Б.В.Андреевпа калаçрӑм, ӗç кӑтартӑвӗсемпе тата малашнехи плансемпе паллаштарма ыйтрӑм.

– Борис Васильевич, 2010 çула вӗçлерӗмӗр ӗнтӗ, çак тапхӑр сирӗн ӗçре мӗнлерех палӑрса юлчӗ, тӗллевӗрсене пурнӑçа кӗртме май килчӗ-и?

– Пӗтӗмӗшле илсен иртнӗ çул никамшӑн та çӑмӑлах пулмарӗ, тӗрлӗ йывӑрлӑх кӑларса тӑратрӗ. Пур пӗрех тӑрӑшрӑмӑр, пӗрлехи вӑйпа малаллах талпӑнтӑмӑр. Ӗçе тӗллевлӗрех пурнӑçлама ятарлӑ программа йышӑнтӑмӑр, ӑна вӑя кӗртме пултартӑмӑр. Çултапӑка вара япӑх мар кӑтартусемпе вӗçлерӗмӗр.

– Сирӗн çитӗнӗвӗрсене республика шайӗнче те ырӑпа палӑртса хӑварчӗç.

– Пирӗн коллектив кӑтартӑвӗсене пысӑк хак пани, республика шайӗнче малтисен шутӗнче пулни пире савӑнтарать, малашне вара татах та лайӑхрах ӗçлеме хавхалантарать. Пирӗн ӗçченсем ял халӑхӗпе тачӑ çыхӑнса ӗçлени ӗç кӑтартӑвӗ çине пысӑк витӗм кӳрет. Халӑхран аш-пӑш, сӗт пухса хатӗрлес енӗпе пирӗн райпо коллективӗ 2-мӗш вырӑна тивӗçрӗ, пуян ассортиментлӑ çӑкӑр-булка изделийӗсем пӗçерсе хатӗрлес тӗлӗшпе 3-мӗш степеньлӗ диплома çӗнсе илтӗмӗр.

– Хӑвӑр коллективӑн ӗçӗхӗлӗпе паллаштарӑр-ха кӗскен, тархасшӑн.

– Паянхи куна райпо тытӑмӗнче кооперативӑн 45 участокӗ хӑйсен ӗçне тӗрлӗ енлӗ пурнӑçласа пырать. Çак участоксенче 347 пайщик шутланса тӑрать. «Моргауши-Хлеб», «Универмаг», «Торговый центр» пӗрлешӳсене йӗркелесе ӗçлеттерме пултартӑмӑр.

Пирӗн тӗп тӗллев ял çыннисемпе тачӑрах çыхӑнса ӗçлесси тата вӗсен ыйтӑвӗсене туллин тивӗçтересси пулса тӑрать. Çапла вара иртнӗ çул эпир тавар çаврӑнӑшне палӑрмаллах ӳстерме пултартӑмӑр, 116,1 процента çитертӗмӗр. Таса тупӑш илесси 35,9 процент ӳсрӗ. Çак ӳсӗм кӑтартӑвӗ халӑх тавар ытларах туянни кӑна çыхӑнман. Çӗнӗ суту-илӳ точкисем уçни те тавар çаврӑнӑш çине пысӑк витӗм кӳчӗ. Акӑ Йӳçкассинче «Вӗри çӑкӑр» лавкка уçрӑмӑр, ӗç условийӗсене лайӑхлатрӑмӑр, оборудованисемпе пуянлатрӑмӑр. Çапла вара унта тавар çаврӑнӑшӗ 70 процент чухлӗ ӳсрӗ. Нискассинче самообслуживани лавкки çӗклерӗмӗр, оборудованисене çӗнетрӗмӗр. Çӗнӗ мел, тӑрӑшулӑх вара тавар çаврӑнӑшне 240 процента çити ӳстерме май пачӗ.

Самообслуживани лавккисем тавар туянакансемшӗн питех те меллӗ, сентресем çине, сивӗтмӗш камерисене чӗркесе хунӑ тавара кӗске вӑхӑт хушшинчех суйласа илме пулать. Пӗтӗм тавар куç умӗнче. Çавӑн пекех тавара банк карттисемпе те туянма пулать. Халӑха паян сентре çинчи тавар ассортименчӗ кӑна илӗртмест. Унти хӑтлӑхпа илемлӗх те туянакансемшӗн пысӑк пӗлтерӗшлӗ. Иртнӗ çул лавккасене çӗнӗ сӑн-сӑпат кӗртме, юсав ӗçӗсем ирттерме 8051 пин тенкӗ тӑкаклана.

Пирӗн икӗ пекарня халӑха çӑкӑр-булка изделийӗсемпе тивӗçтерет, вӗсем те пысӑк тупӑшпа ӗçлеççӗ. Район çыннисем валли 643 тонна çӑкӑр пӗçерсе хатӗрленӗ. Çӗвӗ цехӗн тупӑшӗ 2 миллион та 172 пин тенкӗпе танлашать. Унта тӗрлӗ япала çӗлесе хамӑр лавккасене сутма паратпӑр.

– Иртнӗ çул ял халӑхӗшӗн выльӑх апачӗ çителӗклӗ янтӑласси пысӑк йывӑрлӑх пулса тӑчӗ. Хӗлхырӑмӗ пысӑк теççӗ халӑхра, симӗç курӑк çине тухиччен вара вӑхӑт самай-ха. Ку енӗпе эсир пулӑшма пултаратӑр-и ял халӑхне?

– Ял халӑхӗ валли эпир 415 тонна тырӑ, 203 тонна çӑнӑх кӳрсе килтӗмӗр. Çавӑн пекех халӑх ыйтӑвне тӗпе хурса утӑ, улӑм, тырӑ хывӑхӗ, комбикорм кӳрсе килетпӗр. Выльӑх апатне халӑх хапӑлласах йышӑнать. Епле те пулин пӗрлехи вӑйпа выльӑх-чӗрлӗх йышне сыхласа хӑварма, вӗсене тӗрӗс-тӗкел çӑва кӑларма тӑрӑшмаллах. Ку енӗпе эпир малашне те çине тӑрсах ӗçлеме палӑртатпӑр. Акӑ çынсем ыйтнипе халӗ шултра тата вӑрлӑхлӑх çӗр улми турттарассипе ӗçлетпӗр, вӗсем кашни лавккарах сутлӑх пур.

– Лавккари таварсен хакӗсем тӑтӑшах ӳссе пыраççӗ, вӗсен ӳсӗмӗ камран килет?

– Социаллӑ пӗлтерӗшлӗ таварсен хакӗсене эпир тата район администрацийӗн хаксем енӗпе ӗçлекен комиссийӗ ытлашши ӳстерсе яма тӑрӑшмастпӑр. Акӑ çӑкӑр хакнех илер. Ӑна пӗçернӗ, турттарса килнӗ тата ытти тӑкаксене шутлас пулсан çӑкӑр сутнинчен таса тупӑш тухмасть те. Çав хушӑрах çутӑ, газ, сӗрмеллисунтармалли материалсен хакӗсем ӳссех пыраççӗ. Çапла вара хӑш-пӗр хаксене ӳстермех тивет. Çӑкӑр-булка изделийӗсен хакӗсене пӗр шайрах тытма тӑрӑшатпӑр. Социаллӑ пӗлтерӗшлӗ таварсем сутлӑхра 59,5 процент чухлӗ йышӑнаççӗ. Çак таварсен сутуилӳ наценкисене чи пӗчӗк шайра тытса тӑратпӑр. Халӑх вӑл е ку тавара туянма пултараслӑх пирӗншӗн пысӑк пӗлтерӗшлӗ. Акӑ «Цивильный» сортлӑ çӑкӑр, «Простой» сортлӑ батон, «Кухарка» сортлӑ тип çу, селедка пулӑ хакӗсене пӗчӗк шайрах тытса тӑратпӑр. Етӗрне тата Вӑрнар аш-пӑш комбиначӗсемпе тӳррӗмӗн ӗçлени те тавар хакӗсене пӗр шайра тытма, халӑха пысӑк пахалӑхлӑ тавар сӗнме май парать.

– Чылай чухне вӑл е ку тавара туянма укçа-тенкӗ çитмест. Çурт-йӗр çӗкленӗ тапхӑрта вара материал çитерме йывӑр, кун пек чухне кредитла туянма май пур-и?

– Хамӑр суту-илӳ ӗçӗнче эпир халӑх кӑмӑлне туллин тивӗçтерес тесе тӑрӑшатпӑр. Лавккасенче кредит мелӗпе çурт-йӗр çӗклемелли материал, теле- тата видеоаппаратура туянма пулать. Ку тӗлӗшри тавар çаврӑнӑшӗ 112,8 процентпа танлашать.

– Аптека сечӗ ӗçлени халӑхшӑн питӗ меллӗ. Унта тавар туянакан яланах йышлӑ. Унӑн ӗçӗ-хӗлӗ тата еплерех?

– Медицина препарачӗсем сутса тунӑ тавар çаврӑнӑш 124 процентпа танлашать. Халӑх ыйтнине тӗпе хурса Ярапайкассинче аптека пункчӗ уçма палӑртатпӑр.

– Общество́лла апатлану предприятийӗсенчи çӗнӗлӗх те куç кӗрет.

– Общество́лла апатлану предприятийӗсенче çӗнӗ оборудовани вырнаçтарни кӗске вӑхӑт хушшинче пысӑк пахалӑхлӑ апатсимӗç хатӗрлеме май пачӗ. Çавна май тупӑш шайӗ 116,1 процентпа танлашрӗ, ассортимент та самай ӳсрӗ. Хамӑр патра туса кӑларнӑ продукцие 72 процент чухлӗ усӑ курнӑ.

– Хатӗрлев ӗçӗ-хӗлӗ самай аталанни пирки асӑнтӑр-ха, çавна май ял çыннин тупӑшӗ те палӑрмаллах ӳсмелле пек курӑнать.

– Чӑнах та ӗçлес, пурӑнас текен çын тупӑш илмелли çӑл куç тупатех. Акӑ райпо лавккисем урлӑ икӗ пин ытла çын чӗр тавар хатӗрлесе çемье бюджетне 44 миллион та 341 пин тенкӗ туххӑ пуянлатнӑ. Ял çынни 3343 тонна сӗт продукцийӗ панӑ, тупӑш калӑпӑшӗ 33 миллион та 589 пин тенкӗпе танлашнӑ. Çапла ӗçлесе пыни пуриншӗн те аван вӗт.

– Вӑрттӑнлӑх мар пулсан тен ӗç укçи калӑпӑшне те асӑнӑр.

– Паллах вӑрттӑнлӑх мар. Райпо тытӑмӗнче 393 çын ӗçлет. Ӗç укçи калӑпӑшӗ 26 процент чухлӗ ӳсрӗ. Вӑтам ӗç укçи шайӗ 13 пин тенкӗпе танлашрӗ.

– Тавар çаврӑнӑшне татах та ӳстерес, халӑх ыйтӑвне тӗпе хурса суту-илӳ точкисем çӗнӗрен çӗклес шухӑшкӑмӑлсем еплерех тата?

– Халӑх шухӑш-кӑмӑлне тӗпе хурса ӗçлени вырӑнлӑ. Чапаев уранмӗнче 500 çын пурӑннине, çынсем ыйтнине пурнӑçлас тесе кӑçал çӗнӗ лавкка тума палӑртатпӑр. Çавӑн пекех Заводская урамра та суту-илӳ точки кирлӗ. Паянхи пурнӑç тӑтӑшах çӗнӗлӗхсем ыйрама, вӗсене вӑя кӗртме хистет, ӗмӗтӗмсем вара пысӑк.

Р. ИЛЛАРИОНОВА калаçнӑ.

Ял тӑрӑхӗсенче профилактика кунӗсем пыраççӗ

«Усал йӑлапа ан туслашӑр»

(Вӗçӗ. Пуçл. 1-мӗш стр.).

Районти шалти ӗçсен пайӗн ӗçченӗсем çак вӑхӑтра учетра тӑракан çынсемпе тӗл пулчӗç, профилактика калаçӑвне, тӗрлӗ енлӗ тӗрӗслев ӗçӗсене ирттерчӗç. Эрех ӗçсе машина рулӗ умне ларни водительшӗн кӑна мар, ыттисемшӗн те пысӑк хӑрушлӑх пулса тӑрать. Шел пулин те хӑшӗ-пӗришӗн усал йӑла-йӗркепе сыв пуллашасси йывӑррӑн килет çав. Пӗр çамрӑка ӳсӗр пуçпа руль умне ларнӑшӑн икӗ хутчен водитель правинчен хӑтарма тивнӗ. Йӗркене пӑсас çул çине тӑнӑ çамрӑк профилактика канашӗнче хӑйӗн шухӑш-кӑмӑлне палӑртрӗ. Çавӑн пекех ку ял тӑрӑхӗнче водитель правинчен сакӑр хут хӑтарнӑ тӗслӗх те пур.

– Милици ӗçченӗсем паллах кашни çын патне пӗр харӑссӑн çитме пултараймаççӗ. Çавӑнпа та кашнин ответлӑха туймалла, йӗркене пӑсакансене асӑрхаттармалла, курнине курмӑш тумалла мар. Пирӗн пата шӑнкӑравлама та именмелле мар. Хӑш чухне вара преступлени çулӗ çине тӑма пикенекенсене ялти çын асӑрхаттарни те питӗ вырӑнлӑ, – терӗ çул çитменнисемпе ӗçлекен инспекци ертӳçи М.А.Конузина пурне те асӑрханулӑрах, тимлӗрех пулма ыйтса.

Р. ИЛЛАРИОНОВА.

Ача-пӑчана ашшӗ-амӑш тӗрекӗ кирлӗ

«Пӳрте кӗрсен мӗн сас лайӑх? Ача-пӑча сасси лайӑх», –

тесе шӑрантараççӗ халӑх юрринче. Чӑн та ашшӗ-амӑшӗ çемье телейне тӗрӗс-тӗкел ӳссе аталанакан ача-пӑчара курать. Апла пулсан телей курма килнӗ шӑпӑрлан кун çути парнелекенсен ӑшшине, хӳтлӗхне тивӗçех пулӗ. Анчах та никамшӑн та вӑрттӑнлӑх мар, хӑй ачи-пӑчине пӑхассинчен пӑрӑнакансем тата вӗсене усрама укçа-тенкӗ (алимент) уйӑрса паманнисем те сахалах мар пирӗн районта. Хӑшӗсене вара тен ятран асӑнсан та ытлашши пулмӗ. Ку тӗлӗшри лару-тӑрупа паллашма район прокурорӗн çумне, юстици советникне Ю.М. Семенова калаçӑва чӗнтӗм.

– Юрий Мефодьевич, районта алимент тӳлессинчен пӑрӑнакансен йышӗ еплерех?

– Çирӗп çемье – çӗршыв пуласлӑхӗ тата тӗрекӗ. Килӗшӳллӗ çемьере кӑна ача-пӑча хӑйне телейлӗ туйма, тӗрӗс аталанма пултарать. Çемье ӑшшине, тӗпелне тем тесен те хӗрарӑмӑн упрамалла. Арçыннӑн вара çемьене тӑрантаракан тата унӑн тӗрекӗ пулмалла. Анчах та яваплӑха туйма пултарайман ашшӗ-амӑшӗ ачана йывӑрлӑха кӗртсе ӳкерет. Вӑл йӗркеллӗ аталанма, вӗренме пултараймасть. Пӗтӗмӗшле каласан вара ачана тӗрӗс аталанма кирлӗ пек пурнӑç условийӗ çук, çавӑн пекех вӗсем алимент тӳлессинчен те пӑрӑнаççӗ. Раççей Федерацийӗн Çемье кодексӗнче вара ачана пӑхасси ашшӗ-амӑшӗн тӗп тивӗçӗсенчен пӗри тесе палӑртнӑ.

Хӑйсен тивӗçӗсене пурнӑçламан алимент парӑмçисене районти прокуратура, суд приставӗн, шалти ӗçсен пайӗн, опека органӗн ӗçченӗсем контроллесех тӑраççӗ. Иртнӗ çулта хӑйсен ирӗкӗпе алимент тӳлеме килӗшменнисен тӗлӗшпе исполнительнӑй 369 ӗç пуçарма тивнӗ. 2009 çулта вара ку кӑтарту 354 пулнӑ. Çапла вара 23 парӑмçӑ алимента хӑй ирӗкӗпех тӳлеме килӗшнӗ. 21 парӑмçӑ шыравра пулнӑ, йӗрке хуралçисем 8 парӑмçӑна шыраса тупнӑ. Алимент тӳлеме килӗшмен 48 çынна административлӑ майпа явап тыттарнӑ, 20 çын тӗлӗшпе уголовлӑ ӗç пуçарма тивнӗ.

– Хӑйсен ирӗкӗпе алимент тӳлеме килӗшменнисен ячӗсене асӑнсан тен ытлашши пулмӗ.

– Манӑн кунта Тереç ялӗнчи А.В.Аристархов ятне асӑнас килет. Вӑл 2002 çулта çуралнӑ Кирилл ывӑлӗ тӗлӗшпе алимент укçи 2008 çултанпа тӳлемен. Тӗрӗссипе вара ун пирки ӑна пӗрре мар аса илтернӗ, уйӑхсерен ӗç укçин е ытти тупӑшӑн пӗрре тӑваттӑмӗш пайне ача валли тӗрлӗ япала туянма памалла пулнӑ. Хӑйӗн тивӗçӗнчен пӑрӑнакан ашшӗне суд приставӗсен асӑрхаттарӑвӗ те, уголовлӑ майпа явап тыттарасси те витермен. Çапла вара алимент парӑмӗ 90544 тенкӗ те 89 пус чухлӗ пухӑннӑ. Ывӑлӗ валли вӑл нимӗнле апат-çимӗç те, вылямалли теттесем те, парнесем те илсе паман. Ашшӗне амӑшӗ уйӑрлнӑ, пурнӑç кустӑрми малаллах кусать вӗт. Кирилл халӗ пӗчӗк-ха, тумтирӗ те, ытти те сахал мар кирлӗ.

Андрей Витальевича Раççей Федерацийӗн Уголовлӑй кодексӗн 157 статйин 1 пайӗпе айӑплӑ тесе йышӑнаççӗ, 120 сехетлӗх обязательнӑй ӗçе явӑçтараççӗ.

– Ача амӑшӗ пур пӗрех яваплӑха ытларах туять пулӗ, вӗсем тӗлӗшпе те уголовлӑ ӗç пуçарнисем пур-и?

– Шел пулин те кун çути парнеленӗ амӑшӗ хӑй тӗпренчӗкне айккине тӗртсе хӑварма пултараймастех темелле, анчах та çук иккен. Акӑ Йӗпреç районӗнчи 1969 çулта çуралнӑ, Муркаш районӗнчи Пиккикасси ялӗнче регистрациленнӗ, малараx судпа айӑпланнӑ Галина Владимировна Баранова асӑнас килет. Тӑтӑшах эрех ӗçнӗшӗн, 1992 çулта çуралнӑ Надеждӑна воспитани парассинчен пӑрнӑннӑшӑн ӑна тата мӑшӑрне 2002 çулта ашшӗ-амӑш правинчен хӑтарнӑ. Çавӑнпа та хӗр ачан Пӑрачкаври ятарлӑ шкулта вӗренме тӳр килнӗ, кил ӑшшинчен аякра, амӑшӗн тӑван аппӑшӗ патӗнче пурӑнать. Амӑшӗ «Оринино» хуçалӑхра ӗçленӗ вӑхӑтра алимент калӑпӑшне ӗç укçинчен тытса пынӑ пулнӑ. Алимент парӑмӗ 169522 тенкӗ те 43 пуса çитнӗ. Парӑмçӑ наркологи патӗнче учетра тӑрать. Ӑна 120 сехетлӗх ӗçлесе юсанмалла тунӑ.

Валентина Николаевна Яриковӑна та асӑнса хӑварам. Вӑл 1987 çулта çуралнӑскер Уйкас Хачӑкра пропискӑра тӑрать, çул çитмен икӗ ача пур. Ачасем вара мӑшӑрсем пӗрлешиччен çут тӗнчене телей курма килнӗ. Аслисен пурнӑçӗ ӑнманнишӗн ача-пӑча айӑплӑ мар вӗт. Кӗçӗн ачи пӗр çул тултарайман чухне эрехпе тӑтӑшах айкашнӑ тата пӗрлехи пурнӑç малашлӑхӗ çук пирки упӑшки унран уйрӑлнӑ. Çапла вара ашшӗ ачисене хӑй хӳтлӗхне илнӗ. Яваплӑха туйман амӑшӗн тупӑшӑн пӗрре виççӗмӗш пайне уйӑхсерен ачасем валли уйӑрса памалла пулнӑ. Малтанхи 2-3 уйӑхра ӗç укçинчен алимент тӳленӗ. Кайран вара хӗрарӑм вӗсем пирки пачах та маннӑ, ӑна Мускав тӑрӑхӗнчи ирӗк пурнӑç ытларах та ытларах илӗртнӗ. Юрать-ха ашшӗ ачасен малашлӑхӗ çинчен шухӑшлама пултарнӑ. 2009 çулхи февралӗн 19-мӗшӗнчен пуçласа алимент парӑмӗ 86525 тенкӗне çитнӗ. Ирӗк пурнӑçа кӑмӑллакан хӗрарӑма 120 сехетлӗх ӗçлесе юсанмалла тунӑ.

Тепӗр парӑмçӑ вӑл Екатерина Владимировна Маноль. Вӑл 1982 çулта Шаптакра çуралнӑ, Муркаш салинче пропискӑра тӑнӑ, мӑшӑрланӑва регистрацилемен чухне 2002 çулта çуралнӑ Ульяна çут тӗнчене килнӗ. Тимлӗх çитменнипе пӗчӗкскерне ача садне çӳретме пӑрахнӑ. 2009 çулта ӑна амӑш правинчен хӑтарнӑ. Юрать-ха пӗчӗкскерне тӑванӗсем аякка тӗртсе хӑварман. Хӗрарӑм вара халӗ ирӗклӗ юлать, ача-пӑча ӑна кансӗрлемест, савӑк пурнӑçа малалла тӑсма пулать. Кулленхи тупӑш çук пирки вара алимент укçи те тӳленеймест. Çапах та укçа çукки ача пурнӑçӗпе пачах та интересленмелле маррине пӗлтермест-çке. 2010 çулхи июнӗн 18-мӗшӗ тӗлне алимент парӑмӗ 77499 тенкӗ те 86 пус пулнӑ. Çапах та вӑл эрехпе айкашассине тата йӗркесӗр пурнӑçа малалла тӑсассине пӑрахаçламасть. Чыса çухатнӑ амӑшне тата хӗрарӑма 130 сехетлӗх ӗçлесе юсанмалла тунӑ.

– Çапах та мӗншӗн-ха эсир хӗрарӑм ячӗсене ытларах асӑнтӑр?

– Хӗрарӑм – çут тӗнче парнелекенӗ. Апла пулсан амӑшӗн тем тесен те яваплӑха ытларах туймалла. Кун çути курнӑ ача-пӑчан унӑн хӳтлӗхӗнчех ӳссе аталанмалла-çке. Çавӑнпа та хӗрарӑмсене йӗркеллӗ пурнӑçпа пурӑнма, ачӑрсене хӑвӑр тимлӗхе, ӑшшӑра ытларах уйӑрма чӗнсе калас килет манӑн. Пӗр аманнӑ чуна кайран сиплеме йывӑр вӗт.

Р. МАКАРОВА.

Кил тата хушма хуçалăх

Специалистпа калаçатпăр

«Ĕне – çур пурнăç», – тенĕ сĕр ĕçĕнчи кашни утăмах çиччĕ виçсе пурнăçлама хăнăхнă чăваш хресченĕ. Çапла каланă та ĕне-вылăхха тулăх апатлантарма, çак тĕллевпе хĕл касма ытлă-çитлĕ апат янтăлама вăй хунă. Ĕнерен пăру илесси вара ялта пурăнаканшăн тĕп ыйтусенчен пĕри пулнă. Çавăнпа та пăрăва ăнăçлă алла илсен асаттесемпе асаннесем тăван-пĕтенсемпе ĕнери çиме пухăнни хăйне евĕр уяв пулнă.

Хĕл кунĕсем – ĕне пăруламалли чи меллĕ те яваплă кунсем. Çакна шута хурса паян эпир хамăр тĕпеле вылăх чирĕсемпе кĕрешекен районти станцири вылăх тухтăрне Алина Петровна ФЕДОРОВĂНА калаçăва чĕнтĕмĕр.

Кун йĕркинче – ĕне пăруласси

– Ял çынни хăйĕн пурнăçне ĕне тытмасăр курмасть те. Ытларах чухне вара вăл ĕнисене хĕлле пăрулаттармалла пĕтĕлентерет. Çак ответлă ĕçĕн хăйĕн йăли-йĕрки пур пулĕ? Каласа памăр-ши кун пирки?

– Килти хушма хуçалăхра ĕне тытман ял çынни питĕ сайра. Ĕне тытакансем вара, эсир калашле, вылăхĕсене хĕлле пăрулаттарма тăрăшаççĕ. Пăрусене алла çирĕп илме ĕнесене технологипе килĕшӳллĕ пăхмалла. Малтанах çакна асра тытмалла: ĕнесене пăрулаттарма хатĕрленессине 2 – 3 эрне маларах пуçăнмалла. Хатĕрленӳ пĕлтерĕшĕ кунта ĕнесене апатлантармалли правилăсене çирĕп пăхăннипе çыхăннă.

Ку вăхăтра килти хушма хуçалăхра ĕнесене сарайсемпе витесенче тытни вĕсене çут çанталăк пулăмĕсенчен сыхлама май парать. Кунпа пĕрлех тăтăш сарайĕнче тăни ĕнесене хĕвел çутинчен «чухăнлатать». Нумай вăхăт упранакан вылăх апачĕн пахалăхĕ чакни те ĕне сывлăхĕ çине пĕлтерĕшлĕ витĕм кӳрет.

– Ĕнен пăруламалли кунĕ çывхарнине епле пĕлме пулать?

– Ку вăхăт ĕнене пĕтĕлентернĕ хыççăн 9 уйăхран çитнине кил хуçи аван пĕлсе тăрать. Пăрулламалли кун çывхарнă май ĕнен çилли пысăкланать, купарча шăммисенчи сыпăсем вăйсăрланаççĕ, 1-2 кун юлсан çилисенчен сĕт тухать. Тасасывă пăру илес тетĕр пулсан малтанах витене ытлашши хатĕр-хĕтĕртен тасатмалла, урайсемпе стенасене тата кормушкăна 2 процентлă натрий шĕвекĕпе е 2 процентлă креолин хутăшĕпе дезинфекцилемелле. Айсарăмлăх улăма маларахах пӳлĕме ăшăнма ытлă-çитлĕ кĕртсе хумалла.

Ĕнесем нумай чух вырăтса пăруласçĕ. Пăру хырăмра тĕрĕс мар вырнаçнă пулсан зоотехник пулăшăвĕ кирлĕ пулать. Йăлтах йĕркеллĕ пулсан ĕне 30 – 60 минутра пăрулать. Пăру пысăк пулсан тата ĕнен купарча шăмми пĕчĕк чух вылăха пăрулама пулăшни вырăнлă. Çакна валли лайăх çунă алăна йод растворĕпе тасатмалла. Çемçе те çирĕп вĕренпе пăрăва урaран кăкарса туртмалла. Пăру çемçе улăм çине тухса ӳксен малтанах сăмсапа çăвар çинчен «кĕпене» илсе пăрахмалла, пăрăва сывлаттармалла. Кирлĕ пулсан пăрăва искусственлă майпа та сывлаттарма тăрăшмалла. Енчен те кăвапа хăй тĕллĕн татăлмарĕ пулсан ăна пăру хырăмĕнчен 8 – 10 сантиметрта дезинфекциленĕ пурçăн çиппе çыхмалла та дезинфекциленĕ хачăпа касса татмалла. Кăвапа вĕçне йод настойкипе тĕксе илмелле.

Кăвапана касса тирпейленĕ хыççăн ĕнене пăрăва çуллаттараççĕ. Çакă вăл пăрушăн хăйне евĕр массаж: юн лайăхрах куçма пуçлать, ӳт урлă пулакан газ ылмашăвĕ йĕркеленет. Енчен те ĕне пăрăва çулламасть пулсан ăна ним тăхтаса тăмасăр шăлса типĕтмелле, сăмсапа хăлхасене тата куçсене лăймакаран тасатмалла. Ахальлĕн пăру шăнса чирлеме, вилме пултарать.

– Пăрулана ĕнене хăйне мĕнле пăхмалла?

– Ку та пĕлтерĕшлĕ ыйту. Малтанах тин кăна пăрулана ĕнене ăшăтнă, кăштах тăварланă шыв 8 – 10 литр памалла. 40 – 60 минутран ĕнене сумалла е пăрăва ĕмĕртме ямалла. Çак вăхăтра хыç ӳкессине асăрхасах тăмалла. Вăл 6 – 12 сехетре ӳксен йăлтах йĕркеллĕ темелле.

Пăрулана хыççăн ĕнен çилли карăнса ларать, çавăнпа массаж туса ĕнене малтанхи талăксенче 5 – 6 хутчен сусан та ытлашши пулас çук.

Пăрăвăн малтанхи апачĕ – амăшĕн сĕчĕ. Ун урлă вăл хăйне кирлĕ япаласене илет, иммунитета вăйлатать. Пăрăва кун çути курсан 1 – 1,5 сехетрен сĕт ĕмĕртни аван. Сĕтре минераллă тăварсем нумай пулнăран пăрăвăн шыв ĕçесси ӳссе каять. Çавăнпа та ăна 4 – 5-мĕш кунне вĕретнĕ шыв ĕçтерни лайăх.

А. ПЕТРОВ калаçнă.

Тĕпелте

Теркăланă купăстана, кишĕре вĕттĕн туранă ыхрапа хутăштармалла та 0,5 стакан тип çу тата пĕр апат кашăкĕ уксус ярса пăтратмалла. Пĕр литр шыва 1 стакан сахăр, 3 апат кашăкĕ тăвар, пăрçаллă пăрăç, тутлă пăрăç, лавр çулçи янă маринада вĕретсе илсе кăшт сивĕтсен ярса лартмалла.

Врач канашĕ

Типĕтнĕ улма-çырла усси

Ялта пурăнакан кĕр енне çуллене типĕтнĕ улма-çырла нумай хатĕрлет. Хĕл кунĕсенче вăл компот вĕретме, кукăль пĕçерме питех те меллĕ. Унăн усси те пысăк. Паянхи пирĕн калаçу шăпах çакăн пирки.

Пур типĕтнĕ улма-çырла та организмри япаласен ылмашăвне ырă витĕм кӳрет. Талăксерен 150-200 грамм типĕтнĕ улма-çырла çиекен çын вар-хырăм чирĕсенчен пачах та пăрăнса иртме пултарать. Типĕтнĕ улма-çырла мăйăрпа лайăх килĕштерет. Чиркӳ праçникĕсем умĕн типĕ тытнă вăхăтра унпа апатланни усăллă çеç.

Типĕтнĕ улма-çырлана васкамасăр тĕплĕ чăмласа çимелле. Вĕсене çиес умĕн минераллă шыв ĕçни вырăнлă. Типĕтнĕ улма-çырлана ытти продуктсенчен уйрăм çиме сĕнеççĕ.

Э. ФОМИНА, районти терапевт.

Халăх календарĕ

Нарăс уйăхĕ. Сивĕсем иртмен-ха

Çанталăк январь уйăхĕнчен кăшт ăшăрах, ку уйăхри вăтам температура 9 градус сивĕ. Кун вăрăмăшĕ 2 сехет хушăнать.

Сĕр ĕçчĕнĕ "юр тарăн – тырă тухăçлă" тет. Çак авалхи халăх сăмахлăхĕ сад пахчи валли те тивĕçлĕ. Юр вăл – ӳсен-тăран валли шыв, тымарсене шăнасран сыхлакан хӳтлĕх, сад тухăçĕ.

Январь уйăхĕнчи пекех йывăç турачĕсене юр хуçасран асăрхамалла – ăна силлесе антармалла. Февраль уйăхĕнче сад пахчине шăшисем пысăк сиен кӳме пултараççĕ. Çавăнпа та йывăç вуллисене çыхнине тепĕр хут тĕрĕслемелле. Ăшă кунсенче вĕсем таврашĕнчи юра таптаса пусăрăнтармалла. Йывăçсем çинче сиенлĕ хуртсен йăвисем юлнипе юлманнине тĕрĕслемелле. Мулкачсем сада кĕрсе йывăçсен çамрăк турачĕсен хуппине кăшлама пултараççĕ. Çак вăхăтра юр питĕ хулăн. Çавăнпа та садсене мулкачсенчен сыхлама тăрăшмалла. Мулкачсене хăратмалли япаласен лартмалла. Кĕркунне сапансем хатĕрлемен пулсан вĕсене февраль уйăхĕнчи ăшă кунсенче хатĕрлемелле, анчах та март уйăхĕнче кая юлмалла мар. Каснă пĕр çулхи хунавсене çыхăсем туса юр ăшĕнче усрасан аван.

Февраль – йывăçсене, вĕсен тымарĕсене сапансемпе сыпмалли уйăх. Сыпнă çамрăк йывăçсене çуркуннечен нӳхрепре вăтам нӳрлĕ хăйăр ăшĕнче усрамалла. Вĕсене шăшисем кăшласран, унта ăшă пулнипе папаксем вăхăтсăр ӳсесрен асăрхамалла.

Ыйтăр – хуравлатпăр

Усă курма сĕнетĕп

Эпĕ чылай çул хушши кроликсем усратăп. Вĕсен тирĕсем тĕрлĕ тĕслĕ тата питĕ хитрен курăнаççĕ. Анчах та кролик тирĕсене вара ниçта та вырнаçтарма çук. Çавăнпа та эпĕ унпа хушма хуçалăхра усă курса пăхрăм, хаçат вулакансене те сĕнетĕп. Эсир те, кролик ĕрчетекенсем, хăвăр сĕнĕвĕрсене çырса пĕлтерĕр.

М. ИВАНОВА.

Кролика пуснă хыççăн тирне юплĕ патак çине карăнтарса тăхăнтартатăп. 6 – 8 сехет хушши ăшă мунчара типĕтетĕп. Анчах та ăна ытлашши типĕтсе яма тата 10 сехетрен ытлашши типĕтме кирлĕ мар, унсăрăн вăл хытса кайĕ.

Кирлĕ чухлĕ типсе çитнĕ тире 5 процентлă уксус эссенцийĕнче йĕпетнĕ çемçе пусмапа сăтăратăп. Çакăн пек тунă хыççăн тире малалла 30 градус ăшăра типĕтме юрать, халĕ вара вăл пур пĕрех хытса каймасть.

Типĕтнĕ хыççăн тирĕн икĕ енне тавăратăп та çирĕп çиппе çĕлетĕп. Çапла вара вăл 70 – 80 сантиметр тăршшĕллĕ цилиндр пулать. Çакăн хыççăн ăна çăматă е ăшă ата кунчи çине тăхăнтартатăп. Çапла тунă унтти тăхăнмашкăн питĕ илемлĕ, ăшă тата меллĕ. Çакăн пек тире ытти тĕлĕшпе те усă курма пулать.

Хисеплĕ хаçат вулакансем, эсир те хăвăр шухăшсене тата сĕнĕвĕрсене çырса пĕлтерме пултаратăр.

А. СЕМЕНОВ, зоотехник.

Сиплĕ çимĕç

Шур çырли (клюква)

Шур çырли 80 сантиметр çӳллĕш ӳсме пултарать. Вăл ласăллă йывăççен вăрманĕсенче нӳрĕклĕ вырăнсенче ытларах тĕл пулать. Унăн çырлине сентябрь уйăхĕнче пуçтараççĕ. Çак вăхăтра çимĕç çирĕп, кăшт вăхăт иртсен вара çемçелсе илет. Вăл сывлăхшăн питĕ сиплĕ. Шур çырлине шăнтса хураççĕ. Ăна çуркунне пуçлансан та пуxса илеççĕ.

Çырла марганец, йод, тимĕр, кобальт тата ытти хăш-пĕр микроэлементсемпе питĕ пуян. Ку çимĕçпе халăх медицининче, тĕрлĕ апат-çимĕç хатĕрленĕ чухне анлăн усă кураççĕ. Çавăн пекех унпа ылтăнран тата кĕмĕлрен янтăланă япаласене тасатма аван. Авалхи ал ĕç ăстисем çырлана тĕрлĕ сăрăсем тунă çĕре янă.

Шур çырлине апат анассине лайăхлатма, пысăк температура вăхăтĕнче, ыйхă çухалнă самантра, пуç ыратнă чухне, типĕ тытнă вăхăтра тата ытти хăш-пĕр чиртен çиме сĕнеççĕ. Купăста тата пан улми йӳçĕтнĕ çĕре çак çырлана хушсан çимĕç самай техĕмленет.

Шур çырлинчен пĕçернĕ кĕселе ачасем те кăмăллаççĕ. Ăна валли 120 грамм çырла, 140 грамм сахăр,45 грамм çĕр улми крахмалĕ, 2 грамм лимон кислоти кирлĕ. Чи малтан çырла сĕткенне кăлармалла. Пăрса илнĕ çăра пайне виçĕ стакан шыв çинче пилĕк минут хушши вĕретмелле, ун хыççăн сăрхăнтарса илмелле. Çак пайне кăшт сивĕтнĕ хыççăн крахмалпа хутăштармалла. Ун хыççăн сĕткен хушса пăтратмалла, вĕреме кĕртмелле. Сире валли кĕсел хатĕр те.

Çавăн пекех тепĕр сĕнӳпе те усă курса пăхма пултаратăр. 1 килограмм шур çырли, 1 литр сахăр сиропĕ, 2 стакан сĕт кирлĕ. Çак хутăша стакансене ярса лартмалла, сивĕтмелле, пăтратмасăрах сĕт хушмалла. Çапла хатĕрленĕ çимĕç тутлă та усăллă.

Укçа ал айĕнче ан усрăр

Суд залĕнчен

Районти пĕр ялта пурăнакан Боров гражданин малтан та пĕрре мар судпа айăпланнă. Пур пĕр «кукăр алă» тӳрленеймен.

Иртнĕ çулхи ноябрь уйăхĕнче вăл, ниçта та ĕçлеменскер, эрех ĕçес тесех ялти Сидоров пенсионер патне çитет. Ватă çыннăн ĕçе каяс çук. Килĕшет. Юн çăралса каясран юрать тет. Борова шурă эрех илсе килме укçа парса ярать.

Лавккаран ĕçмелли туянса тухнă арçынна шăпах ялти икĕ пĕлĕшĕ Петĕрпе Ваççа кураççĕ. 50 грамм ĕçтеретĕн ĕнтĕ тесе вăйпах хăнана пыраççĕ çаксем. «Пенси старикĕ» патĕнче кĕленчене тăваттăн часах пушатаççĕ.

Ку таранччен ăс-тăн енĕпе аптăраман Боров эрех янă чухне сĕтел çине витнĕ клеенка мăкăрăлса тăнине асăрхать. Ыттисен сĕтел çине пăхма шухăш пулманнине туйсан ăшĕнче хытă савăнать. Унта ăпăр-тапăр выртманнине тӳрех чухласа илет вăл.

Сĕтел хушшинчен тухма ĕлкĕрейменскерсем чӳречен почтальон утнине асăрхаççĕ. Ак тамаша! Вĕсем пухăннă пӳрте кĕрет иккен вăл. Петĕрпе Ваçça тӳрех кăмака хыçне чăмаççĕ. Кил хуçи çывăрнă пек тăвас тесе вырăн çине выртать. Боров çак самантпа усă курса аллине клеенка айне чикет. Çапла, мĕн шутланиех выртать иккен унта. Укçана хăвăрт кĕсьене пытарса чикет те вăл та кăмака хыçнех пырса хĕсĕнсе ларать.

Почтальон пӳрте кĕрсенех кăмака хыçĕнчи Ваççан телефонĕ шăнкăртатса ярать. Эх! вăхăтлă мар. Почтальон пытаннă çынна тухма ыйтать. Боров çухалса каймасть. Судпа айпланнă çын пӳртре пытанма пултарнинчен почтальон ытлашши тĕлĕнмĕ тесе Ваççан телефонне хăйпе пĕрле илсе тухать.

– Намăс та мар-и вара сана ватă çыннăн укçипе эрех ĕçме? – тет почтальон сĕтел çинчи савăтсене асăрхаса.

Чăвашсен «ырă» йăли – пĕр черккепе ĕçесси – пулăшать çаксене. Пӳртре урăх кам та пулин пуласси не кĕтмен хăна шутлама та пултарман, паллах...

Çав каçах Боров Петĕр патне хăнана каять. Унта вăл кăнтăрла пенсионерăнне укçа вăрланине каласа парать. Вăрланă укçапа икĕ арçын каллех эрех илеççĕ, сăра, пирус. Çĕрле вара çаксен эрех пĕтет. Яланах тавçăруллă Боровăн пуçĕ ку хутĕнче те çухалса каймасть: район тăрăх такси сахал çӳрет-и? Пĕрин патне телефонпа шăнкăравласа эрех-сăра, пирус илсе килме ыйтаççĕ. Укçаран ыйту çук, теççĕ. Таксиста вара укçа, паллах, чăрмантармасть. Каланă – тунă. Вăрланă укçа савăнăçлă каç йĕркелеме çитнĕ арçынсене...

Судра Боров ватă çыннăн укçине вăрланине, хăйĕн айăпĕ пуррине хирĕçлемерĕ.

Миравай суд Борова айăплă тесе йышăнчĕ, саккунпа пăхнă айăплава çирĕплетрĕ.

(Ред.: пичете хатĕрленĕ чухне ятсене улăштарнă.)

Т. САЛДЫРКИНА,
Муркаш районĕнчи 1 № суд участокĕн миравай судйи.

Милици хроникинчен

Сумка «çухатакансем» Муркашра татах пулĕç-ши?

Муркашра хĕрарăм сумккисене тимлĕ сыхлакан маньяк тупăннă тейĕн. Нумай пулмасть пĕринне сумка вăрланăччĕ çеç, акă февральти пĕрремĕш вунă кунлăхра кун пек тĕслĕх райцентрта татах пулса иртрĕ.

Ку хутĕнче те сумка вăрлас текенскер ĕçе каçхи сакăр сехет тĕлĕнче пурнăçлама шутланă. Телейлĕ «сунарçă» тĕлне Советская урампа утакан сумкăллă хĕрарăм та вăхăтлă тухнă-çке. Паллах, арçын хĕрарăмран вăйлăрах. Çавăнпа тытăçса илнĕ хыççăн хĕрарăм сумкăсăрах тăрса юлать. Сумкăра вара пĕтĕмпех: унăн паспорчĕ те, перекет кĕнекисем те, укçа илмелли пластик карточка та, телефон та, мăшăрĕн хăш-пĕр документĕсем тата ытти те. Пĕтĕмĕшле тăкак 9 пин тенкĕ ытла кайса ларать.

Сумкăллă арçын тарать, анчах та преступлени вырăнĕнче пĕр перчетке тата куçлăх выртса юлнă. Ку япаласем следствие пулăшĕç, паллах. Уголовлă ĕç пуçарнă ĕнтĕ. Преступленин малалли серийĕ ан пултăрччĕ çеç.

Малтанхи «çуллă» пурнăçшăн явап тытмалла

Муркашри нумай хваттерлĕ çуртсенче пурăнакансем хăйсен хваттерĕсенче тĕтĕм тухмалли тата вентиляци каналĕсене тĕрĕслесе çӳрекене 400-шер тенкĕ тӳленĕ. Хамăр пурăнакан вырăн хăрушсăрлăхĕ шутлаттарать-çке-ха. Анчах та тĕрĕслевçĕ пухăннă укçапа хăйĕн кĕсйине кăна хулăнлатнă. Çапла вара 2007 çулта вăл ВДПО пĕрлешĕвĕн республикăри хыснине пысăк тăкак кӳнĕ: тĕрĕслев ĕçĕсене пĕр вунă хваттерте кăна irттермен иккен, чылай нумайрах.

Халĕ, ĕçе уçса панă хыççăн, явап тытасси те нумаях кĕттермĕ.

Пичете районти шалти ĕçсен пайĕн материалĕсем тăрăх хатĕрленĕ.

Спорт

Кӳршĕсем патĕнче малтисен ретĕнче

Февралĕн 5-мĕшĕнче кӳршĕ Ту çи Çармăс районĕнчи Виловатово салинче Çармăс Республикин уçă ăмăртăвĕ иртрĕ. Унта Муркашри В. Егорова ячĕллĕ спорт шкулĕнче И. Смирнов, В. Киселев тата Н. Степанов тренерсем патĕнче ăсталăха туптакан йĕлтĕрçĕсем те хутшăнчĕç.

Тĕрлĕ ӳсĕмсенче ăмăртнă Алексей Харьков, Светлана Иванова тата Стас Степанов çĕнтерӳçĕсем пулса тăчĕç. Алексей Мясников, Галя Михайлова, Ева Гордеева финиша иккĕмĕш çитме пултарчĕç. Валерий Федоров, Оля Андреева тата Анжела Никитина виççĕмĕш вырăна тухрĕç.

Районта çитес кунсенче иртекен йĕлтĕрçĕсен ăмăртăвĕсенче те çамрăк спортсменсене ăнăçу сунатпăр.

Хамăр инф.

реклама

СЛУХОВЫЕ цифровые АППАРАТЫ

5 000 - 12 000 р. (комплектующие в ПОДАРОК).
за старый слуховой - получи СКИДКУ до 500 руб.!

ОЧКИ Панкова (тнп) для УЛУЧШЕНИЯ ЗРЕНИЯ

глаукома на ранней стадии, начальная катаракта, косоглазие, близорукость, дальнозоркость.

ОЧКИ - 5500 р. - СКИДКА 1000 р. **Бальзам Панкова - 300 р. в ПОДАРОК!**

Имеются противопоказания, перед применением ознакомьтесь с инструкцией

продукция для здоровья

ЖИВИЦА - бронхит, воспаление почек, артрит, ОРЗ, грипп, ЖКТ, аденома простаты, дерматит, нормализует давление и т.д.

ОГНЕВКА - легочные, сердечно-сосудистые заболевания, снижает уровень сахара в крови, и т.д. **При покупке 3 упаковок ИММУНО или КАРДИО в ПОДАРОК**

18 февраля с 13 до 14 час. в Доме культуры

ОГРН 305184129000010

тел. (3412) 51-03-68

Вулакан пултарулăхĕ

Сашукпа Ванюк

Сашук вылять урамра,
Ванюк ĕçлет пахчара.
Сашук перет мечĕкпе,
Ванюк пиçет ĕçĕпе.

Чăмсĕр кушак

Эпĕ ыйтрăм кушакран:
– Ӳссен эсĕ кам пулан?
Кушак ним те шарламасть,
Пĕр сăмах та каламасть.

Кристина КРАСНОВА.
Ярапайкассинчи вăтам шкул.

МегаФон: Интернет у вас в кармане

Какая погода завтра утром? Как наши сыграли? Что во вчерашней серии было? На эти и множество других вопросов у многих есть готовый ответ: «Посмотри в Интернете».

К хорошему привыкаешь быстро, поэтому без доступа к Сети мы сегодня чувствуем себя не в своей тарелке. В дороге, в гостях, в деревне или поселке, где Интернет «медленный» или его нет вообще, мы испытываем дискомфорт.

«МегаФон» позаботился о том, чтобы мы всюду чувствовали себя как дома. Теперь выйти в Сеть стало еще легче: если под рукой нет компьютера или ноутбука, просто включите телефон.

достаточно подключить тарифную опцию **«Интернет-регион»** – и любой абонент «МегаФона» получает доступ во Всемирную паутину со своего мобильного. Общение по аське и на любимом сайте, проверка почты, просмотр фотографий – все это доступно на высоких скоростях и по очень низким ценам!

В Чебоксарах, Новочебоксарске, Канаше, Кугесях и Лапсарах благодаря «Интернет-региону» вы скачиваете **1 Мб всего за 10 копеек**!

По всей остальной республике вы пользуетесь **безлимитным Интернетом**, то есть трафик предоставляется бесплатно.

Качественная связь от «МегаФона» есть практически в любом уголке Чувашии, а значит, мобильный Интернет вас не подведет. «Турбо-Интернет» от МегаФона сэкономит время и расширит ваши возможности: высокая скорость доступа позволит за полчаса скачать новый альбом любимой группы, в считанные секунды выложить снимки на своей страничке в «Одноклассниках», пообщаться на форумах.

Подключить «Интернет-регион» всего за 10 рублей можно любым удобным способом:

- с помощью прямого запроса: *105*673# или *105*673*1#
- в офисах продаж и обслуживания «МегаФона»
- в информационно-справочной службе компании

- отправив SMS-сообщение на номер 000673.

А если вы воспользуетесь системой самообслуживания **«Сервис-Гид»**, подключение будет для вас бесплатным.

Современная связь – это турбоскорость и независимость от проводов. Подарите себе свободу общения по всей республике!

Подробнее в точках продаж и на сайте : www.megafon.ru

Ювелирная мастерская: ремонт и изготовление ювелирных изделий, лазерная гравировка изделий, скупка лома и старинных монет. Адрес: с. Моргауши, Дом быта. Тел.: 8-927-66-88-501. 2-5.

СПУТНИК. АНТЕННА «ТРИКОЛОР»
6800 руб. – без установки.
7800 руб. – с установкой.
Кредит – не дорого.
Тел.: 8-906-385-29-30.

БЕТОН, РАСТВОР любых марок
Тел.: 38-87-78, 8-927-66-88-778.
Песок, ОПГС (гравмасса), щебень
Тел.: 38-84-40, 8-927-66-88-440.
Доставка миксерами, самосвалами. 4-50.

В Москву и Московскую обл. требуются: фасовщицы-упаковщицы, грузчики (кондитерские фабрики, молочное производство, снековая продукция, мясокомбинаты, склады). Питание, проживание предоставляются. Вахта. З/п от 20000 руб. (сдельная). Тел.: 8(8352)23-22-22. 2-5.

Прогноз погоды с 12 по 18 февраля 2011 года www.yandex.ru

сб 12	вс 13	пн 14	вт 15	ср 16	чт 17	пт 18
облачно	облачно	облачно, небольшой снег	облачно	облачно	облачно с прояснениями	облачно
–18	–15	–12	–15	–18	–19	–19
–18	–15	–17	–19	–24	–24	–24

Пĕлтерӳсем. Объявления

Спутниковые антенны «ТРИКОЛОР». Установка, гарантия. 6800 руб. Тел.: 8-905-345-77-19. 1-5.

Проекты домов, электро- и газоснабжения, сметы. Свид. СРО. ООО «Инттехс». с. Моргауши, ул. Мира, 9А. Тел.: 62-6-03. 3-5.

* * *

Продаю: кирпич одинарный М-100; М-125; М-150; керамический полуторный М-125; двойной керамический; силикатный белый, желтый; КББ р-р 20х20х40; красный половняк, некондиция, гравмассу, керамзит. Доставка и разгрузка на манипуляторе. Документы. Тел.: 8-903-358-20-97, 8(8352) 44-20-97. 5-7.

* * *

Декор – мебель изготавливает любую корпусную мебель (кухни, прихожие, мини-стенки, детские, компьютерные столы) по размерам заказчика. Замер и доставка бесплатно. Гарантия качества. Предлагает услуги: установка дверей, укладка линолеума и ламинированных полов, устройство потолков, обшивка стен, устройство крыш и мансард, устройство сайдингом. Наш адрес: 429530, с. Моргауши, ул. 50 лет Октября, д. 3. Тел.: 62-6-60, 8-905-343-08-10. 4-5.

* * *

Куплю корову, бычка, телку. Тел.: 8-905-342-39-43. 2-5.

* * *

Продаем: доски 25-50 мм (обрезные, необрезные), брус любого сечения, жерди, подтоварник. Изготовим на заказ: срубы, беседки любого размера. Цена договорная, доставка по району бесплатно. Тел.: 8-927-667-28-32, 8-919-656-13-84. 9-10.

* * *

ЛЕЧЕНИЕ АЛКОГОЛИЗМА

(г. Чебоксары, пр. Ленина, 32А, тел.: (8352)55-16-60, 8-902-327-08-17). Лиц. № ФС21-000353 от 05.03.2010 г. Требуется консультация врача. 4-5.

* * *

Услуги буровой машины для рытья и углубления колодцев разного диаметра. Тел.: 8-903-379-09-01. 5-5.

* * *

НО «ФОНД «ВОЗРОЖДЕНИЕ ХРАМОВ» ПРЕДЛАГАЕТ: касса взаимопомощи (выделение беспроцентной ссуды на неотложные нужды, внесшим благотворительный взнос от 1000 рублей), бесплатная юридическая и благотворительная помощь. Адрес: с. Моргауши, ул. Гагарина, д. 2. Тел.: 8-905-342-11-50. 3-7.

* * *

Продаю керамзитобетонные блоки, песок речной, гравмассу. Адрес: «Моргаушагропромснаб». Тел.: 8-905-340-07-78. 3-5.

* * *

Закупаем молочных телят. Тел.: 8-905-341-69-25. 2-2.

* * *

Продаем доски обрезные, необрезные; брус: 200х200, 150х150, 150х100, 100х100. Изготовим срубы рубленые, оцилиндрованные. Тел.: 8-919-679-18-11. 2-5.

* * *

Бурение, добуривание колодцев. Кольца имеются. Тел.: 8-965-685-89-75. 2-5.

* * *

Продаю новую однокомнатную квартиру общей площадью 45 кв. м. в с. Б. Сундырь по ул. Новая, с индивидуальным отоплением, 2 этаж двухэтажного дома. Тел.: 8(8352)459-059. 2-2.

* * *

Сурăх путеккисене тата сысна çурисене сутатпăр. Тел.: 8-927-859-03-69.

* * *

Халăхран хаклă хакпа ашпа тата чĕрĕ виçепе вăкăрсем, тынасем илетпĕр. Тел.: 8-903-066-64-61.

Муркаш районĕнчи «Çĕнтерӳ ялавĕ» хаçат

УЧРЕДИТЕЛЬСЕМ:
Чăваш Республикин Культура, национальноçсен ĕçĕсен, информаци политикин тата архив ĕçĕн министерстви.
ЧР Культура, национальноçсен ĕçĕсен, информаци политикин тата архив ĕçĕн министерствин «Муркаш районĕн «Çĕнтерӳ ялавĕ» хаçат редакцийĕ» автономи учрежденийĕ.

Тĕп редактор А.И. ТИХОНОВ.

АДРЕС: 429530, Чăваш Республики, Муркаш ялĕ, Мир урамĕ, 9А çурт.
ТЕЛЕФОНСЕМ: тĕп редактор - 62-1-36, яваплă секретарь - 62-2-82, бухгалтери - 62-1-35,
пайсем: общество пурнăç пайĕ - 62-2-82, экономика тата социаллă пурнăç пайĕ - 62-1-38.
Факс: 62-1-36; E-mail: morpress@cbx.ru, redaction@cbx.ru

Сыхăну, информаци технологийĕсен тата массăллă коммуникаци сферине пăхса тăракан Федераллă службăн Чăваш Республикипе – Чăваш Енпе ĕçлекен управленийĕ 2009 çулхи раштавăн 7-мĕшĕнче ПИ ТУ 21-00073 № регистрациленĕ.

Калăпăшĕ 1,5 пичет листи.
Ал çырăвĕсене рецензилемеççĕ, каялла тавăрса памаççĕ, 2 страницăран пысăкраххисене йышăнмаççĕ.
Рекламăпа пĕлтерӳсен чăнлăхĕшĕн вĕсене паракансем яваплă.

ИЗДАНИ ИНДЕКСĔ: 54822.
Хаçат чăвашла юн тата шăмат кунсерен тухать.
Номер дежурнăйĕ Шапошников В.Л.
Пичете панă 11.02.2011 ç.
Пичете памалли вăхăт: графикпа – 17 сех. 20 мин, чăннипе – 17 сех. 20 мин.
Заказ Тираж 4305.

Номер набран и сверстан в АУ ЧР «Редакция Моргаушской районной газеты «Çĕнтерӳ ялавĕ», отпечатан в типографии ГУП "ИПК "Чувашия": 428019 г. Чебоксары, пр. И. Яковлева,13. Качество печати соответствует оттискам, предоставленным редакцией.